

Η ΛΑΪΚΗ ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΥΜΕΩΝΟΣ ΕΙΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓ. Ν. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΔΟΥ

Εἰς Μεσολόγγιον τελεῖται ἐκ παραδόσεως λαϊκὴ πανήγυρις κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, γνωστὴ εἰς τὴν περιοχὴν ὡς «πανηγύρι τ' Ἀι-Συμιου» ἐκ τῆς ὁμωνύμου μονῆς τοῦ Ἀγίου Συμεῶνος, κειμένης περὶ τὰ 6 χιλ. βορείως τῆς πόλεως παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ¹.

Χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τῆς ἐορτῆς ταύτης ἀποτελοῦν οἱ «ἄρματωμένοι» ἥτοι πανηγυρισταί, οἱ ὅποιοι μετέχουν αὐτῆς, συγκεκριημένοι εἰς «παρέγας»² (=ὁμάδας). Ἐκαστος τῶν ἄρματωμένων τούτων φέρει τὸ ἐκ παραδόσεως ἔνδυμα μὲ ἐξηρημένα ἐξ αὐτοῦ τὰ «ἄρματα», δηλ. παλαιὰν πανοπλίαν. Ἀρχηγὸς ἐκάστης «παρέγας» εἶναι τὸ ἀρχαιότερον μέλος αὐτῆς, τὸ ὅποιον ἔχει ἤδη ἄρματωθῇ, δηλ. ἔχει μετὰσχει εἰς τὴν πανήγυριν, ἐπὶ περισσότερα ἔτη, καλεῖται δὲ «καπετανιάς» ἢ «μπουλουκτῆς»³.
Ἐκ τῶν πρώτων προσκρίδων εἰς ἐκάστην «παρέγαν», πλὴν τῆς ἐξευρέσεως τῶν ἁρμάτων (ἐνδυμασίας καὶ πανοπλίας, εἶναι καὶ ἡ ἐξασφάλις τῆς «ζυγιάς», ἥτοι τῶν ὀργανοπαικτῶν⁴.

¹ Τὴν πανήγυριν ταύτην παρηκολούθησα κατὰ τὸ ἔτος 1964 (21-23 Ἰουνίου) πρὸς τὸν σκοπὸν κινηματογραφήσεως καὶ μελέτης αὐτῆς (βλ. Κ.Ε.Ε.Α., ἀρ. εἰς. κινηματ. ταιν. 17, ἀρ. χειρ. 2889) ὡς ἐπιστημονικὸς συνεργάτης τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου (νῦν Κέντρου Ἑρεῦνης Ἑλληνικῆς Λαογραφίας) Καθηγητοῦ κ. Γ. Κ. Σπυριδάκη, ἐντὸς τῶν πλαισίων προγράμματος εἰδικῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης, ἐκτελουμένου ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ὡς ἂνω Κέντρον διὰ τῆς οἰκονομικῆς χορηγίας τοῦ Βασιλικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν (BIE).

² Ὁ ὄμιλος οὗτος ἐκαλεῖτο παλαιότερον *μάγκα* (ἤ). (βλ. Π. Ἀβράμη [=Ἀνδρ. Καρκαβίτσα], Ἱστορικαὶ πανηγύρεις. Α' Ἅγιος Συμεών. Ἐφημ. «Τὸ Ἄστυ», 12 Ἰουνίου 1891).

³ λ. τουρκ. bōlūkci (<bōlūk=ὄμιλος).

⁴ Ἡ ζυγιά, ὡς λαϊκὴ ὀρχήστρα, περιλαμβάνει τρία μέλη ἐξ ἀθιγγάνων. (βλ. Κ. Κώνστα Ἡ ζυγιά στὴ δυτικὴ Ρούμελη. Λαογρ. ΙΘ' (1960/61), σ. 325 κ. ἐ.). Εἰς τῶν ὀργανοπαικτῶν ἐκτελεῖ διὰ μικροῦ ζουρνᾶ τὴν μελωδίαν, ὁ δεῦτερος συνοδεύει τὸν πρῶτον ὁμοίως μὲ ζουρνᾶν, ἐκτελῶν τὸ ἰσοκράτημα εἰς τὴν τονικὴν τῆς κλίμακος εἰς ἣν ἀνήκει τὸ μέλος, ὁ δὲ τρίτος διὰ

Ὁ καταρτισμὸς τῶν ὁμάδων τούτων τῶν ἀρματωμένων λαμβάνει χώραν ἀμέσως μετὰ τὸ πέρασ τῆς θείας λειτουργίας, τὴν πρωίαν τῆς Πεντηκοστῆς. Κατὰ

Εἰκ. 1. Ἡ ἐνδυμασία τῶν ἀρματωμένων.

τὸ ἔθος ἐνδύεται¹ πρώτος ὁ ἀρχηγός, ὁ ὁποῖος κατόπιν ὑπὸ συνοδείαν τῆς μου-

τοῦ τυμπάνου, κοινῶς νεαουλιού, διατηρεῖ σταθερὸν καὶ ἔντονον, μὲ ποικίλας ἐναλλαγάς, τὸν ρυθμὸν τοῦ μέλους. (Βλ. Σπ. Περιστέρη, Μουσικὴ ἀποστολὴ εἰς Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν. Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ., τόμ. ΙΓ'-ΙΔ' (1960-61), σ. 417).

¹ Τὴν ἐνδυμασίαν (εἰκ. 1) ἀποτελοῦν: ἡ σκούφια, τὸ πουνκάμισο, ἡ φέριμελη, εἶδος κοντοῦ, χειριδωτοῦ γιλέκου, χρυσοποικίλτου (βλ. Π. Ζώρα, Κεντήματα καὶ κοσμήματα τῆς ἐλληνικῆς φορεσιᾶς, Ἀθήνα 1966, σ. 15), ὁ ντουλαμάς, βραχὺς μανδύας, ὅστις ἀντικατέστησε κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὴν παλαιὰν πολὺπτυχον λευκὴν φουστανέλλαν, οἱ σκάλτσες, οἱ σκαλτσοδέτες καὶ τὰ τσαρούχια μὲ θύσανον (φούντα) ἔμπροσθεν. Ἐπὶ τῆς στολῆς ταύτης τοποθετοῦνται καταλλήλως: τὸ κιουστέκι, βαρὺ καὶ πολὺπλοκον κόσμημα, ἀποτελούμενον ἐκ λεπτῶν ἀλυσίδων μὲ ποικιλομόρφους πλάκας, διακεκοσμημένας διὰ τεχνητῶν πολυχρῶμων λίθων (βλ. Π. Ζώρα, ἔνθ' ἄν., σ. 20), οἱ ἀσημοσουγιές (πρόκειται περὶ κιουστεκιού μέσης· βλ. Π. Ζώρα, ἔνθ' ἄν., σ. 20-21), τὸ σελλάχι, εἰς τὸ ὁποῖον τοποθετεῖται τὸ ἀσημοκούμπορο (ὄπλον) καὶ τὸ χαρμπὶ (μικρὰ μάχαιρα) καὶ πολὺχρωμα μαντήλια. Ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τοῦ κορμοῦ ἔξαρτᾶται ἡ πάλλα, ἥτοι μακρὰ καὶ κυρτὴ σπάθη. (Βλ. λεπτομερὴ περιγραφὴν εἰς Κ. Κώνστα, Οἱ ἀρματωμένοι. Αἰτωλικά πανηγύρια. Νέα Ἑστία, τόμ. 59 (1955), σ. 807).

σικῆς τῆς ζυγιάς¹ μεταβαίνει κατὰ σειρὰν γειτνιάσεως εἰς τὰς οἰκίας τῶν λοιπῶν μελῶν πρὸς παραλαβὴν των.

Εἰς τὰς ὁμάδας ταύτας προστίθενται καὶ παῖδες ἐνδεδυμένοι «φουστανέλλαν», οἵτινες μυοῦνται εἰς τὸν ἑορτασμὸν διὰ νὰ τὸν συνεχίσουν ἀργότερον, μετὰ τὴν ἐνηλικίωσίν των.

Ἡ ὁμὰς (παρέγα), ἀφοῦ οὕτω συγκροτηθῇ, παρελαύνει εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως (εἰκ. 2), ἐπισκέπτεται τὰ «μαγαζιά» (=οὔζοπωλεῖα) ἕνθα προσφέρεται εἰς

Εἰκ. 2. Ἡ παρέλασις ὁμάδος τῶν ἀρματωμένων.

τὰ μέλη ποτόν τι, τὴν μεσημβρίαν δὲ λαμβάνει χώραν συνεστίας (εἰκ. 3). Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ τριημέρου ἑορτασμοῦ τὰ μέλη τῆς «παρέγας» δὲν ἀποχωρίζονται ἀλλήλων.

Ἡ κυρίως πανήγυρις, ὡς παρηκολουθήσαμεν αὐτήν, ἤρχισε περὶ τὴν 6ην ἀπογευματινὴν τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς εἰς τὸν χώρον πρὸ τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος διὰ τῆς συγκεντρώσεως πρῶτον ἐνταῦθα, καθ' ὁμάδας, πανηγυριστῶν ἐφίππων, φερόντων ἐπὶ τῆς ράχους μεγάλας λαμπάδας ἐκ κηροῦ, ὡς «ταξίματα» πρὸς τὸν ἅγιον Συμεῶνα (εἰκ. 4), εἶτα διὰ τῆς προσελεύσεως καὶ τῶν ὡς ἄνω ὁμάδων τῶν ἀρματωμένων.

¹ Ὑπὸ τῆς ζυγιάς ἐκτελεῖται εἰδικὴ μελωδία ἢ λεγομένη «μπαντουνάδα». (Βλ. Κ.Ε.Ε.Λ. χειρ. ἀρ. 2889, σελ. 27 (συλλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, Μεσολόγγι 1964), ἀρ. εἰς. μουσ. 10639 (ταιν. 774Α1). Βλ. καὶ χειρ. ἀρ. 2728Α, σ. 6 (συλλ. Θ. Γεωργοπούλου, περιοχὴ Μεσολογγίου, 1961) ἀρ. εἰς. μουσ. 6611 (ταιν. 426Α10).

3. Ἡ συνεστίασις ομάδας τῶν ἀρματομένων.

Εἰκ. 4. Συγκέντρωσις τῶν πανηγυριστῶν πρὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Σπυριδωνος.

Μετά τὴν περάτωσιν τῆς συγκεντρώσεως ταύτης ἐγένετο ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς ζυγιάς, ἡ ὁποία ἐξετέλει εἰδικήν, ὡς κατωτέρω, μελωδίαν¹, ἡ ἐκκίνησις ἐκ τοῦ σημείου τούτου πομπῆς, τῆς ὁποίας προηγεῖτο σηματοφόρος ἔφιππος, εἶποντο δ' ἐπίσης ἔφιπποι, φερεὺς καὶ ὁ Δήμαρχος Μεσολογγίου, εἶτα δὲ οἱ ἔφιπποι πανηγυρισταί, οἱ ἄρματωμένοι καὶ ἄλλο πλῆθος. Ἡ πομπὴ αὕτη κατηυθύνθη πρῶτον εἰς τὸ ἡρώον τῆς πόλεως ὅπου ἐψάλη ἐπισήμως ἐπιμνημόσυκος δέησις, ἐκεῖθεν δὲ κατόπιν ἡκο-

Εἰκ. 5. Ἡ μονὴ τοῦ Ἀγ. Συμεῶνος.

λούθησε τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Συμεῶνος (εἰκ. 5). Μετὰ τὴν ἄφιξιν ἐνταῦθα ἐγένετο προσευχὴ καὶ προσκύνησις εἰς τὸν ναόν, ἀκολούθως δὲ αἱ ὁμάδες τῶν ἐφίππων καὶ τῶν ἄρματωμένων, ἀφοῦ κατέλαβον τὸν ὠρισμένον δι' ἐκάστην χῶρον, ἐπεδόθησαν εἰς ὁλονύκτιον εὐωχίαν μετ' ᾠμάτων καὶ χορῶν.

Τὴν πρωΐαν τῆς Δευτέρας, ἑορτὴν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, μετὰ τὴν ἐκ τῆς θείας λειτουργίας ἀπόλυσιν, ἐψάλη εἰς παρακείμενον μνημεῖον, τὸν «Μεγάλον Σταυρόν», ἐπιμνημόσυκος δέησις, εἶτα δὲ συνεχίσθη ἡ διασκέδασις μέχρι τῶν ἀπογευματινῶν ὥρων ὅτε ἤρχισεν ἡ ἐπιστροφὴ εἰς Μεσολόγγιον.

¹ Βλ. Κ.Ε.Ε.Λ., χειρ. ἀρ. 2889, ἐνθ. ἀν., σ. 28, ἀρ. εἰς. μουσ. 10640, ἀρ. ταιν. 744Α2. (Ἡ δημοσιευομένη κατωτ. (σ. 186) μουσικὴ καταγραφὴ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ συντ. μουσ. κ. Σπ. Περιστέρη). Βλ. καὶ χειρ. ἀρ. 2319, σ. 15 (ἡχογράφ. ἐν Κ.Ε.Ε.Λ.) ἀρ. εἰς. μουσ. 4195, ταιν. 260Α5, καὶ χειρ. ἀρ. 2728, ἐνθ' ἀν., σ. 10, ἀρ. εἰς. μουσ. 6623, ταιν. 427Β3.

♩. = 100

¹ Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ ὀργανοπαίκτης ἐκτελεῖ τὸ ταξιμ. Ἡ λέξις εἶναι τουρκικὴ, ἀνήκουσα εἰς τὴν μουσικὴν λαϊκὴν ὁρολογίαν. Μὲ τὸν ὄρον τοῦτον νοοῦνται αἱ ὀργανικαὶ μελωδίαι ἐλευθέρου ρυθμοῦ. Μετὰ τοῦτο ὁ ὀργανοπαίκτης ἐπανερχεται εἰς τὴν ρυθμικὴν μελωδίαν καὶ τελειώνει ὡς ἀνωτέρω.

Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως παρὰ τὰ παλαιὰ τεῖχη πλῆθος ἐκ τοῦ λαοῦ ὑπεδέχθη τοὺς πανηγυριστάς, οἵτινες ἐπροχώρουν διὰ μικρῶν χορευτικῶν βημάτων, τῇ συνοδείᾳ τῆς ζυγιάς, πρὸς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν ἔνθα ἀπέθεσαν τὴν σημαίαν. Ἀκολουθῶς διαχωρισθέντες οὗτοι εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ὁμάδας, συνεχίσαν τὴν εὐοχίαν καθ' ὅλην τὴν νύκτα μὲ χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον αὐτῆς τὸν ἐκτελεσθέντα κατὰ τὰς πρώτας ὥρας μετὰ μεσονύκτιον (τῆς Δευτέρας πρὸς Τρίτην) μιμικὸν χορὸν, ὃ ὁποῖος καλεῖται «χορὸς τοῦ πεθαμένου».

Εἰς τὸν χορὸν τοῦτον παριστᾶται φόνος ἀρματωμένου ὑπὸ ἐτέρου συντροφου του, εἴτα δὲ διὰ μεταμελείας τοῦ φονέως καὶ θρήνου αὐτοῦ ὥς καὶ διὰ ραντισμοῦ τοῦ νεκροῦ δι' ὕδατος ἀνάστασις αὐτοῦ.

Τὴν ἐπαύριον Τρίτην, μετὰ μεσημβρίαν, πλῆθος λαοῦ μεθ' ὁμάδος ἀρματωμένων διεπεραιώθη ἐπὶ λέμβων εἰς τὴν παρακειμένην τῆς πόλεως τοῦ Μεσολογίου νησίδα Κλείσοβαν ἔνθα ἐτελέσθη μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν πεσόντων ὑπερασπιστῶν αὐτῆς τὸν Μάρτιον 1826¹, ἐγένετο δὲ καὶ ἐγκαταστάσις τοῦ χοροῦ τοῦ πεθαμένου. Ἡ πανήγυρις, συνεχισθεῖσα ἀκολουθῶς εἰς Μεσολόγγιον, ἔληξε κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς Τρίτης πρὸς τὴν Τετάρτην. Παλαιότερον ἐτελοῦντο σκοπευτικοὶ καὶ ἄλλοι ἀγῶνες, οἱ ὁποῖοι σήμερον ἔχοντες ἐγκαταλειφθῆ².

Εἰς τὴν ἐορτὴν ταύτην προσέρχονται οὐ μόνον ἐκ τοῦ Μεσολογγίου ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς γειτονικῆς περιοχῆς, πρὸς δὲ καὶ ἐκ ἀπομακρυσμένων τόπων ὅπου εὐρίσκονται ἐγκατεστημένοι Μεσολογγῖται. Χαρακτηριστικὴ περὶ τούτου εἶναι ἡ εὐχὴ «καλὸ Ἀι-Συμιὸ νά ἔχωμε», δηλωτικὴ τῆς γενικωτέρας ἀναγνωρίσεως τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὸν λαὸν ἢ ἐν λόγῳ ἐορτῇ.

Ἐκ τῶν χορῶν ὃ περισσότερον ἐκτελούμενος εἶναι ὁ τσάμικος, πρὸς δέ, χάριν παιδιᾶς, καὶ ὁ μιμητικὸς «πῶς τὸ τρίβουν τὸ πιπέρι...».

Ὡς ἐπιτραπέζιον ἕσμα τραγουδεῖται τὸ ἑξῆς:

*Πάλε καλὲς ἀντάμωσες, πάλε ν' ἀνταμωθοῦμε,
στὸν Ἀι Συμιὸ στὸν πλάτανο καὶ στὴν κρύα βρουσούλα,
πού ἔχουν οἱ κλέφτες γιόρτασμα, ἔχουνε πατηγύρι,
ἔχουν ἀρνιά καὶ ψένουνε, κριάρια σουβλισμένα,
ἔχουν κ' ἓνα καλὸ κρασί³.*

¹ Τὴν 25 Μαρτίου 1826 οἱ ὀλίγοι ὑπερασπισταὶ τῆς νήσου ἀντιμετώπισαν ἐπιτυχῶς ἐπίθεσιν 3000 Ἀράβων μὲ ἀποτέλεσμα τὸν φόνον 1000 ἐξ αὐτῶν καὶ τὴν αἰακτὸν ὑποχώρησιν τῶν λοιπῶν. (Βλ. Σπ. Τρικούπη, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἔκδ. Γ', τόμ. 3ος, ἐν Ἀθήναις 1888, σ. 254-255).

² Βλ. εἰς ἐφῆμ. «Ἑλληνικά Χρονικά» Μεσολογγίου, τῆς 6 Ἰουνίου 1859.

³ Βλ. Κ.Ε.Ε.Α. χειρ., ἀρ. 2889, ἐνθ' ἀν., σελ. 19. Περὶ καὶ χειρ. ἀρ. 1768, σ. 130. (Συλλ. Δ. Πετροπούλου, Μεσολόγγι 1952).

Ὁ πολυήμερος ἑορτασμός οὗτος εἶναι γνωστός, ὥς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὡς *πανηγύρι τ' Ἀι-Συμιοῦ* ἐκ τῆς Μονῆς ἐνταῦθα τοῦ Ἁγίου Συμεῶνος τοῦ Θεοδόχου.

Ἡ Μονὴ αὕτη (εἰκ. 5), διαλελυμένη ἀπὸ πολλοῦ¹, ὑποστηρίζεται ὅτι ἰδρῦθη τὸ ἔτος 1740². Αὕτη ἀπειλείει κατὰ τοὺς χρόνους πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καταφύγιον τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν τῆς περιοχῆς τοῦ Ζυγοῦ, οἱ ὁποῖοι εὗρισκον ἐνταῦθα πρόθυμον φιλοξενίαν³.

Ἡ ἐν λόγῳ Μονὴ συνεδέθη στενῶς πρὸς τὸ ἱστορικὸν γεγονός, τῷ 1826, τῆς ἐξόδου τῆς πολιορκουμένης ὑπὸ τῶν Τούρκων φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου. Ὡς εἶναι γνωστόν, ὅτε ἐθεωρήθη ὅτι ἦτο ἀδύνατος πλέον ἡ ἄμυνα τῆς πόλεως, ἀπεφασίσθη δ' ἡ ἐπιχειρήσις ἐξόδου τῶν πολιορκουμένων διὰ μέσου τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν τὴν νύκτα τῆς 10 Ἀπριλίου, εἶχε γίνεи συνεννόησις προηγουμένως μετὰ τῶν εἰς Δερβέκιστα ὀπλαρχηγῶν, ὅπως οὗτοι ἐπιτιθέμενοι ἔξωθεν κατὰ τῶν Τούρκων διευκολύνουν τὴν ἐξοδον, ἡ ὁποία θὰ ἐπεχειρεῖτο, ὅτε θὰ ἐρρίπτετο πυροβολισμός ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Ζυγοῦ πρὸς τὸ πῦρ τοῦ Ἁγίου Συμεῶνος⁴.

Συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τὸ ἀναρτῶν, ὁ ἀμαρὸς πλῆθυσμός θὰ ἐχωρίζετο εἰς τρεῖς ομάδας, αἱ ὁποῖαι, προστατευόμεναι ὑπὸ τῆς ἀποστολῆς, διηρημένης ἐπίσης εἰς τρία τμήματα, ὑπὸ τοῖς Δ. Μπότσαρη, Δ. Μακρῇ καὶ Κ. Τσαβέλλαν, θὰ κατεπύοντο τὸν

¹ Τῷ 1885 ἀναφέρεται ὡς «τὸ ἐρημακώτερον τοῦ Ἁγίου Συμεῶνος». (Βλ. εἰς ἐφημ. «Βύρων» Μεσολογγίου, 19 Μαΐου 1885).

² Βλ. Κ. Κώνστα, Ὁ ἅγιος Συμεὼν τοῦ Μεσολογγίου. Ἐφημ. «Καθημερινή», 21 Ἰουνίου 1964, καὶ ἐν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ. (Πυρσοῦ), τόμ. ΚΒ', ἐν λ. Συμεῶνος ἁγίου Μονῆ.

³ Βλ. Ἀ. Καρκαβίτσα, Οἱ κλέφται τοῦ Ζυγοῦ. Ἐφημ. «Ἐφημερίς», 13 Ἰανουαρίου 1892. *Τάκη Λάππα*, Ἡ κλεφτουριά τοῦ Μεσολογγίου. Ρομειλιώτικη τέχνη, ἔτ. Ε' (1965), ἀρ. 49, σ. 3. Σημειωτέα σχετικῶς καὶ ἐπιστολὴ τοῦ ἡγουμένου κατὰ τῷ 1824 πρὸς τὸν Δημ. Μακρῇ, ἀρχηγὸν τοῦ Ζυγοῦ, δι' ἧς ἀγγέλλει τὴν ἀποστολὴν εἰς αὐτὸν ἐφοδίων. (Βλ. Ἐθν. Βιβλ. Ἑλλάδος, τμήμα χειρ. ἀγωνιστῶν 1821, Ἀρχεῖον Δ. Μακρῇ, ἀρ. 9536. Βλ. καὶ εἰς Κ. Κώνστα, ἔνθ' ἄν., Ἱ. Ντόβα, Οἱ Ντοβαῖοι..., Ἀθῆναι 1965, σ. 61). Ἡ μονὴ κατεστράφη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ τελευταῖος δ' ἡγούμενος αὐτῆς πρὸ τῆς καταστροφῆς, ὁ Ἰωαννίκιος Ἀγγελέτος, ἐπεδόθη μετὰ τὴν ἀνάκτησίν της ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων (1829) εἰς ἀνασῦστασιν ταύτης. (Βλ. Γενικὰ Ἀρχ. Κράτους, Μοναστηριακά, Φ. 121 (1836), Μοναστηριακά σύμμεικτα ἐπαρχ. Μεσολογγίου. Βλ. καὶ εἰς Κ. Κώνστα, ἔνθ' ἄν.).

⁴ Βλ. σχετικῶς εἰς ἐφημερ. «Γενικὴ Ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος», 26 καὶ 29 Μαΐου 1826. Βλ. καὶ Σπ. Τρικούπη, ἔνθ' ἄν., σ. 259. Κ. Δεληγιάννη, Ἀπομνημονεύματα, τόμ. Γ', Ἀθῆναι 1957, σ. 109. («Βιβλιοθήκη». Ἀπομνημ. ἀγωνιστῶν τοῦ 21, ἀρ. 18). Κατ' ἄλλην πληροφορίαν ἡ ἄφιξις τῆς ἀναμενομένης βοήθειας θὰ ἐσημειοῦτο διὰ πυρῶν ἐκ φρυγάνων ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἐπονομαζομένης «Ἁγίου Ἡλίας τοῦ Ντόβα». (Βλ. Ν. Μακρῇ, Ἱστορία τοῦ Μεσολογγίου, Ἀθῆναι 1957, σ. 66-67. («Βιβλιοθήκη». Ἀπομνημ. ἀγωνιστῶν τοῦ 21, ἀρ. 19)).

διὰ διαφορετικῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Μονὴν τοῦ ἁγίου Συμεῶνος¹, ὅπου, κατὰ τὰ συμφωνηθέντα μὲ τοὺς εἰς Δερβέκιστα ὀπλαρχηγούς, θὰ ἀνέμενε βοήθεια².

Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου τούτου, ὡς γνωστόν, ἀπέτυχεν ἔνεκα προδοσίας αὐτοῦ εἰς τοὺς πολιορκητὰς Τούρκους καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης συγχύσεως μεταξὺ τῶν ἐξερχομένων ἐκ τῆς ἐπιθέσεως κατ' αὐτῶν. Οἱ ἐξεληθόντες ἐπροχώρησαν εἰς ἓν σῶμα, εἰς ἀπόστασιν δ' ἡμισείας περίπου ὥρας ἀπὸ τοῦ Μεσολογγίου συγκρουσθέντες πρὸς ἐχθρικὸν ἱππικὸν ἐκ Μποχωρίου ἠνάγκασαν τοῦτο νὰ υποχωρήσῃ πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο³. Ἐτέρα ὁμάς, ἐξ ἑκατὸν πενήκοντα ἀτόμων ἐκ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Κλεισούρης, κατευθυνομένη πρὸς ἅγιον Συμεῶνα⁴, συνεπλάκη πρὸς τὸ ἱππικὸν τοῦτο. Οἱ διασωθέντες ἐκ τῆς συγκρούσεως συνηνώθησαν μετὰ τῶν, ὡς ἄνω, ἐκ Μεσολογγίου ἐξεληθόντων⁵.

Ὅσοι ὁμως ἐκ τούτων ἔφθασαν εἰς τὸν ἅγιον Συμεῶνα, συνήντησαν ἀντὶ τῆς ἀναμενομένης ἐκεῖ βοηθείας⁶ σῶμα Ἀλβανῶν ὑπὸ τὸν Μουσταμπεην. Ἐπικολούθησε σύγκρουσις καθ' ἣν πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν, ἄλλοι ἡχμαλωτίσθησαν, μικρὸν δὲ μόνον μέρος αὐτῶν ἔπειτα νὰ σωθῇ⁷.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ

¹ Βλ. Σπ. Τρικούπη, ἔνθ' ἄν., σ. 260, Ν. Κασομούλη, ἔνθ' ἄν., σ. 67. Εἰς τὸ καταγραφὲν σχέδιον τῆς ἐξόδου τοῦ Ἐπισκόπου Ρωγῶν ἰσχυρὰ καθορίζετο : «... Ἡ' Ὁ τόπος (δηλ.) τὸ σημεῖον διευθύνσεώς μας, θέλει εἶναι ὁ ἅγιος Συμεός. Οἱ ὁδηγοὶ θέλουν προσέχει νὰ συγκεντρωθοῦμεν ἐκεῖ ὅλοι». (Βλ. Ν. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων 1821-1833, τόμ. Β', Ἀθήναι 1940, σ. 259). Πρβλ. καὶ Ἰω. Κορδορούμπα, Ὁ θρῆνος καὶ ὁδυρμὸς τῆς ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου. Ποίημα στοιχουργιθὲν καὶ ἐκφωνηθὲν ὑπὸ — κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Βαΐων. Ἐν Μεσολογγίῳ τῇ 13 Ἀπριλίου 1880, σ. 3, στ. 51-52 :

Τὸ σύνθημά μας ἦταν
στὸν Ἀισυνὸν νὰ βοῦμε.

² Βλ. Ν. Κασομούλη, ἔνθ' ἄν., σ. 248-249, Κ. Δεληγιάννη, ἔνθ' ἄν., σ. 111

³ Βλ. εἰς «Γεν. Ἐφημ. Ἑλλάδος», 2 Ἰουνίου 1826.

⁴ Συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τῆς ἐξόδου προεβλέπετο ὅτι : «...Ζ' Τὸ σῶμα τῆς Κλεισούρας ὁδηγούμενον ὑπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς του νὰ ἐξέλθῃ μὲ τὰ πλοίαρια εἰς μίαν τῆς νυκτὸς σιγανὰ καὶ ἄμα φθάσῃ εἰς τὴν ξηρὰν νὰ σταθῇ ἕως τὴν 2 ὥρα ὅπου θὰ γίνη τὸ κίνημα ἀπὸ ἐδῶ, καὶ τότε νὰ κινηθῇ καὶ αὐτό». (Βλ. Ν. Κασομούλη, ἔνθ' ἄν., σ. 259).

⁵ Βλ. «Γεν. Ἐφημ. Ἑλλάδος», ἔνθ' ἄν., Κ. Δεληγιάννη, ἔνθ' ἄν.

⁶ Τὴν κρίσιμον ἡμέραν ταύτην ὁ Καραϊσκάκης, ἀρχηγὸς τοῦ στρατοπέδου τῆς Δερβέκιστας, εἶχεν ἀσθενήσει, οὕτω δὲ δὲν ἠδυνήθη νὰ προσφέρῃ βοήθειαν. (Βλ. Κ. Παπαρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἔκδ. Στ', τόμ. 6ος, ἐν Ἀθήναις 1932, σ. 171).

⁷ Βλ. «Γεν. Ἐφημ. Ἑλλάδος», ἔνθ' ἄν., Σπ. Τρικούπη, ἔνθ' ἄν., σ. 261-262.

Τὰ γεγονότα ταῦτα παρὰ τὸν ἅγιον Συμεῶνα ἀναφέρονται ἐπίσης εἰς τὸ κατωτέρω δημῶδες στίχουργημα.

52. Ὅσ' πῆραν τὸ βουνὸ-βουνό, τὸν Ἅγιο Συμεῶνα,
εὐρῆκαν τὸν Μουστάμπεη, τῇ ράχῃ εἶχε πιασμένη.
Μιά μπαταριά τοὺς ἔδωσε, τοὺς κόβει μέσ' στὴ μέση.
55. Τότ' ὁ Μακρῆς τοὺς φώναξε, τότ' ὁ Μακρῆς τοὺς λέει:
«Παιδιά μου, Ρουμελιῶτες μου, κ' ἔσεῖς παιδιά δικά μου,
τραβᾶτε τὰ λαμπρὰ σπαθιά, νὰ μὴ μᾶς πάρ' ἡ μέρα».
Καὶ τὰ σπαθιά τραβήξανε, πετᾶνε τὰ ντουφέκια,
σὰν τὰ λιοντάρια ρίχτηκαν καὶ σὰν ἀετοὶ περᾶσαν.
60. Τότε ὁ Μουστάμπεης φώναξε: «Κονιάροι κι Ἀρβανῖτες»
κάμετε τόπο νὰ διαβοῦν, κατ' εἶναι πεινασμένοι,
δὲ συλλογῶνται θάνατο, κοίτησάν δὲν φοβοῦνται¹.

Ὁ ὑπο ἐξέτασιν με λαϊκὸν χαρακτήρα εἰσαγωγὸς, ἀνεξάρτητος τοῦ θεσπι-
θέντος ἐπισήμου κατ' ἔτος τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, ἐπέτειος τῆς ἐξόδου², φέρεται
τελούμενος ἤδη ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς περιοχῆς ταύτης³.

Εἰς σχετικὸν ἔγγραφον τοῦ 1830 (25 Μαΐου) ἀναφέρεται ἡ ἐν λόγῳ πανή-
γυρις ὡς καθιερωμένη⁴, περὶ τῆς συνεχίσεως δὲ αὐτῆς καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα,

¹ Βλ. Κ. Ἀ. Στασινοπούλου, *Οἱ Μεσολογγῖται...*, Ἀθῆναι 1926, σ. 105-106.

² Διὰ τοῦ Α.Ν. 645/37, ἀρθρ. 2ον (ΦΕΚ 153 / 26-4-1937, τευχ. Α'): «Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων ἐκάστου ἔτους, ἐπέτειος τῆς ἡρωϊκῆς ἐξόδου τῆς Φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, ὁρίζεται ἡμέρα ἐθνικοῦ ἐορτασμοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ».

³ Ἡ ἀνάκτησις τοῦ Μεσολογγίου ἐγένετο, ὡς γνωστόν, διὰ συνθήκης ὑπογραφείσης τὴν 2 Μαΐου 1829. (Βλ. Σπ. Τρικούπη, *ἔνθ' ἀν.*, τόμ. Δ', σ. 259-260).

⁴ *Ἀρ. 850.

Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

Ὁ Π. Διοικητὴς Μεσολογγίου, Ζυγοῦ κτλ.

Πρὸς τὸν Γενναϊότατον χιλιάρχον Κ.Δ. Μακρύν.

Προσκαλῆσθε νὰ διωρίσετε ἄνευ παραμικρᾶς ἀναβολῆς τεσσάρους ἢ πέντε στρατιώτας ἐκ τῆς πολιταρχίας τῆς πόλεως ταύτης... νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν ἅγιον Συμεῶν ὅπου γίνεται πανήγυρις... (Βλ. Ἐθν. Βιβλ. Ἑλλάδος, Ἀρχ. Ἀγωνιστῶν (Δ. Μακρῇ), ἀρ. 9660, Κ. Κόνστα, Ὁ Ἅγιος Συμεών, ἔνθ' ἀν.).

ἕως σήμερον χρόνους ὑπάρχουν μαρτυρίαι, πλὴν τῆς προφορικῆς παραδόσεως, ἀρκεταὶ ἐκ γραπτῶν πηγῶν¹.

Ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφήν τῆς ἐν λόγῳ πανηγύρεως συνεχίζεται ἡ παλαιότερα παράδοσις αὐτῆς μὲ ὀρισμένας μεταβολὰς καὶ προσθήκας ἐξ ἀστικῆς ἐπιδράσεως, ὡς ἡ ἐπιμνημόσυτος δέησις εἰς τὸ ἥρωον τῆς πόλεως², πρὸ τῆς μεταβάσεως εἰς τὴν μονήν, εἴτα δὲ καὶ εἰς τὸ παρ' αὐτὴν μνημεῖον, τὸν Μεγάλον Σταυρόν³.

Ἡ μετάβασις εἰς Κλείσοβαν ἐλάμβανε χώραν παλαιότερον κατὰ τὸν πρὸ μεσημβρίας χρόνον τῆς Τρίτης καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ ἀπόγευμα⁴.

¹ Βλ. εἰς ἐφημ. : «Ἑλληνικά Χρονικά» Μεσολογγίου, 6 Ἰουνίου 1859, ἔνθα χαρακτηρίζεται ἡ ἑορτὴ ὡς «ἀρχαία συνήθεια». «Ἐφημερίς» Ἀθηνῶν, 20 Μαΐου 1879, ἔνθα ἀναφέρεται ματαιώσις τοῦ ἑορτασμοῦ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Ἑπαμ. Δεληγιώργη. «Δυτικὴ Ἑλλάς» Μεσολογγίου, 12 Ἰουνίου 1883. «Βύρων» Μεσολογγίου, 19 Μαΐου 1885. «Τὸ Ἄστυ» Ἀθηνῶν, 12 Ἰουνίου 1891. «Νεολόγος» Πατρῶν, 30 Μαΐου 1911. Αὐτόθι, 31 Μαΐου 1911, ἔνθα ἡ πανήγυρις χαρακτηρίζεται ὡς «μοναδικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα». «Στερεὰ Ἑλλάς» Μεσολογγίου, 31 Μαΐου 1930. «Αἰτωλική» Μεσολογγίου, 28 Ἰουνίου 1964. Πρβλ. καὶ τοὺς στίχους τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ :

Στὸ πανηγύρι τ' ἀπ' Ἀθηνῶν, πρὸς γὰρ τὸ καμάκι,
τὸν δρόμο δὲν τὸν λαοὸς καὶ πᾶσι περὶ τὸ βουνό.

(Κ. Παλαμᾶ, Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης..., ἔκδ. Β', Ἐν Ἀθήναις 1925, σ. 26, Τὸ πανηγύρι τοῦ ψαρά, στ. 3-4. Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς πανηγύρεως ἐπὶ τῆς λογίας παραδόσεως βλ. εἰς Κ. Κώνστα, Ὁ τραγουδημένος Ἀη-Συμιός... Ἐφημ. «Βραδυνή», 29 Μαΐου 1961). Πρβλ. καί :

Ἐσεῖς, λεβέντες, ξεσηκωθῆτε ἀπ' τὰ χωριά,
νὰ πᾶτε ἀπάνου στὸ Ζυγὸ, ἐκεῖ ψηλὰ στὸν Ἀι-Συμιό,
παίζουν ζουρνάδες, γλεντοῦν παιδιὰ.

(Βλ. Κ.Ε.Ε.Λ., χειρ. ἀρ. 2381, σ. 11, συλλ. Σπ. Περιστέρη, Γουριά Μεσολογγίου 1961).

² Αὕτη τελεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1926. (Βλ. Κ.Ε.Ε.Λ., χειρ. ἀρ. 2889, ἔνθ' ἀν., σ. 8). Παλαιότερον ἡ μετάβασις εἰς τὸ ἥρωον ἐγένετο μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐξ Ἀγίου Συμεῶνος, ἥτοι τὸ ἐσπέρας τῆς Δευτέρας, (Βλ. «Ἑλληνικά Χρονικά», ἔνθ' ἀν., «Τὸ Ἄστυ», ἔνθ' ἀν.).

³ Τὸ ἥρωον ἀνηγέρθη τῷ 1937. (Βλ. Κ.Ε.Ε.Λ., χειρ. ἀρ. 2889, ἔνθ' ἀν., σ. 9 καὶ Χρ. Ἐναγγελάτου, Ἡ νοτιοδυτικὴ Αἰτωλία. Ρουμελιώτικο Ἡμερολόγιο 1966, σ. 67).

⁴ Βλ. Κ.Ε.Ε.Λ., χειρ. ἀρ. 2889, ἔνθ' ἀν., σ. 19, «Ἑλληνικά Χρονικά», ἔνθ' ἀν. Σημειούμεν ὅτι ἡ λαϊκὴ πανήγυρις τῆς Ἀγίας Τριάδος, εἰς Κλείσοβαν, τελεῖται τὴν Τρίτην ἀντὶ τῆς Δευτέρας. Ἀντίστοιχον ἔθος ἀναφέρομεν ἐκ τοῦ χωρίου Ν. Σούλι (πρ. Σουμπάσκιοῦ) Σεργῶν ἔνθα τὴν ἐπαύριον τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου λαμβάνει χώραν ἡ λαϊκὴ τελετὴ. (Βλ. Γαβριὴλ Κουντιάδου, Λεύκωμα τοῦ Σουμπάσκιοῦ... Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1925, σ. 29 καὶ Κ.Ε.Ε.Λ.,

Ὁ χορὸς τοῦ πεθαμένου παραδίδεται ὅτι εἰσήχθη μεταγενεστέρως εἰς τὴν πανηγύριν ¹.

Περὶ τῆς τελέσεως τῆς πανηγύρεως ταύτης τὴν Πεντηκοστήν, ἡμέραν μὴ ἔχουσαν προφανῶς σχέσιν πρὸς τὴν ἑορτὴν τῆς Μονῆς, ἣτις ἄγεται τὴν 3ην Φεβρουαρίου, οὔτε πρὸς τὴν ἔξοδον τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου ἢ ὁποία ἐγένετο τὴν 10/11 Ἀπριλίου 1826, ὑπάρχει εἰς τὸν λαὸν σχετικὴ αἰτιολογικὴ παράδοσις καθ' ἣν τὸ πανηγύρι τοῦτο συνεχίζεται ἐκ τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας. Λέγεται ὅτι οἱ κλέφτες τοῦ Ζυγοῦ συνεκεντρώνοντο ἐνταῦθα τὴν Πεντηκοστήν ὅπου καὶ ἐκκλησιάζοντο, προσκαλουμένου ἱερέως ἐκ Μεσολογγίου, εἶτα δὲ διεσκέδαζον μετὰ τῶν συρρεόντων ἐκ τῶν πέριξ χωρίων ². Ἡ παράδοσις αὕτη συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὴν ἀνωτέρω παραλλαγὴν τοῦ ἔσματος τῆς συνάξεως τῶν κλεφτῶν :

«στὸν Ἄι Συμιὸ στὸν πλάτανο καὶ στὴν κρύα βρυσούλα»³,

τὸ ὁποῖον ἔσμα, ὡς κλέφτικο, εἶναι εὐρύτερον διαδεδομένον, μὲ συνάντησιν τῶν κλεφτῶν «στὸν Ἄι Διᾶ, στοὺν πλάτανο...»⁴.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πελοποννησιακῆς τοῦ Μεσολογγίου ἢ ἐκ παραδόσεως πανηγυρις συνεχίσθη ὑπὸ τὴν νέαν αὐτῆς μορφήν, συνδυασθεῖσα ἀργότερον καὶ πρὸς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τὰ λαβόντα χώραν ἐνταῦθα, ὡς καὶ πρὸς τὰς τελετὰς πρὸς τιμὴν τῶν κατὰ τὴν ἔξοδον φονευθέντων, ἢ ὅλη δὲ πορεία τῶν ἀρματοφόνων πρὸς τὸν Ἀγ. Συμεῶνα ἐνθυμίζει τὴν πράξιν τῶν πολιορκημένων εἰς Μεσολόγγιον, οἱ ὅποιοι ἐπιχείρησαν τὴν ἔξοδον.

χειρ. ἀρ. 2762, σ. 29 (συλλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, Ν. Σουλ. Σεργῶν, 1965). Πρβλ. καὶ τὸ εἰς περιοχὰς τοῦ νομοῦ Σεργῶν εὐρύτατα διαδεδομένον ἔθιμον τῆς τελέσεως τοῦ «ποδαρικοῦ» οὐχὶ κατὰ τὴν Πρωτοχρονιάν ἀλλὰ τὴν 2αν Ἰανουαρίου. (βλ. Κ.Ε.Ε.Λ., χειρ. ἀρ. 2761, σ. 322, 324 (συλλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, νομὸς Σεργῶν 1963), ἀρ. 2779, σ. 15 (συλλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, Ἀηδονοχώρι Σεργῶν 1963) κ.ά.).

¹ βλ. Κ.Ε.Ε.Λ., χειρ. ἀρ. 2889, ἐνθ' ἄν., σ. 20-24.

² βλ. :Π. Ἀβράμη, ἐνθ' ἄν. καὶ Θ. Μακροπούλου, Τὸ πανηγύρι τ' Ἄι Συμιοῦ. Ἀρχεῖα Ἑταιρείας Αἰτ/κῶν Σπουδῶν, τόμ. Α' (1958), σ. 207, Κ. Κώνστα, Ὁ τραγουδημένος Ἄι-Συμιός, ἐνθ' ἄν. Πρβλ. καὶ Κ.Ε.Ε.Λ., χειρ. ἀρ. 2889, ἐνθ' ἄν., σ. 22.

³ Πρβλ. καὶ τοὺς στίχους τοῦ Κ. Παλαμᾶ :

Στὸν ἄη Συμιὸ στὸν πλάτανο, στὸ κρύο τὸ πηγάδι
ποὺ πάνε τὰ κλεφτόπουλα καὶ πίνουνε νερό.

.....
(Οἱ καημοὶ τῆς Λιμνοθάλασσης, ἐνθ' ἄν., σι. 1-2).

⁴ βλ. Ἑλληνικὰ Δημοτικὰ Τραγούδια (Ἑκλογή), τόμ. Α', Ἐν Ἀθῆναις 1962, σ. 275. (Δημοσ. Λαογρ. Ἀρχεῖου, ἀρ. 7).

⁵ βλ. καὶ Κ. Κώνστα, Ὁ Ἄη Συμιός τοῦ Μεσολογγίου, ἐφημ. «Καθημερινή» 4 Ἰουνίου 1961, Θ. Μακροπούλου, Τὸ Μεσολόγγι καὶ ὁ Κωστής Παλαμᾶς, Ἀθῆναι 1959, σ. 18.

Τοσαύτη δ' ὑπῆρξεν ἡ ἐπιβολὴ εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχὴν τοῦ ἐν λόγῳ πανηγυριοῦ τ' Ἀι Συμιοῦ, ὥστε κατ' ἀναλογίαν πρὸς αὐτὸ καθιερώθησαν ὅμοια λαϊκὰ ἐπίσης πανηγύρια εἰς Αἰτωλικὸν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἁγίας Ἀγάθης τὴν 23ην Αὐγούστου¹, εἰς Νεοχώριον τὴν ἡμέραν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς (26 Ἰουλίου)² καὶ εἰς Γουριὰν κατὰ τὸ Πάσχα³.

RÉSUMÉ

La fête populaire au couvent de St. Syméon, près de Messolongui, pendant la Pentecôte

par Georges N. Aicaterinides

L'auteur examine la fête populaire au couvent de St. Syméon qui est célébrée à la Pentecôte, durant trois jours.

Le principal caractéristique de cette fête est constitué par des hommes armés «les armatomenoi», qui sont vêtus avec les costumes traditionnels des guerriers de cette région qui combattaient les turcs avant l'insurrection de 1824 (photo no 1).

Le matin du Dimanche de la Pentecôte, ces «armatomenoi» forment des groupes (photo no 2 et 3) et dans l'après midi, dans cet ordre, suivis et par d' autre participants, dont certains sont à cheval (photo no 4) vont accompagnés par des instruments populaires (des zournas et des petits daws) au couvent de St. Syméon, qui se trouve à six kilomètres environs au nord de la ville de Messolongui, aux pieds de la montagne Zyghos (photo no 5).

Au couvent, après la bénédiction et les prières, les participants, avec en tête les «armatomenoi», s'adonnent à un festin avec des danses et des

¹ Βλ. Ν. Σπυροπούλου, Τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγίας Ἀγάθης. Ἀρχεῖα Ἑταιρείας Αἰτ/κῶν Σπονδῶν, τόμ. Α' (1958), σ. 208-218.

² Βλ. Ἀπ. Σπυροπούλου ἐν Αἰτωλοακαρνανικῇ καὶ Εὐρυτανικῇ Ἑγκυκλ., τόμ. Α', ἐν λ. Ἀγ. Παρασκευῆς πανηγύρι.

³ Κατὰ προφορικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ φιλολόγου κ. Κ. Κώστα ἡ πανήγυρις καθιερώθη ὑπὸ τοῦ πατρός του Σπυρίδωνος, ὁ ὁποῖος πολλάκις εἶχε μετáσχει εἰς τὴν πανήγυριν τῆς Ἁγίας Ἀγάθης, ἐτελεῖτο δὲ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1920-1930, ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα ἕως τῆς Τρίτης τῆς Διακαινησίμου μετáβασιν ἀρματομένων πανηγυριστῶν εἰς τὴν παρακειμένην εἰς Γουριὰν μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν.

chansons populaires et cela jusqu'à l'après midi du Lundi, après quoi tout le monde rentre à Messolongui, où la fête continue.

Ces festivités se terminent l'après midi du Mardi à la petite île avoisinante de Klissova, où se rendent tous. Là on commémore ceux qui sont morts en défendant l'île contre les turcs au mois de mars 1826.

Sous cette forme urbaine actuelle, ces festivités continuent une ancienne tradition qui provienne du temps de la domination turque avant la guerre de l'Indépendance en 1821.

Alors, le jour de la Pentecôte les «Klephtes» de la région du mont «Zyghos» se réunissaient au couvent de St. Syméon, qui leur servait de refuge et après avoir entendu la messe festoyaient avec des danses et des chants.

Après la libération en 1830 cette tradition a continuée à être célébrée sous sa nouvelle forme, en y incorporant et des faits historiques qui ont eu lieu durant le second siège de Messolongui par les turcs et notamment l'exode de la garde de la ville la nuit du 10 à 11 avril 1826. Comme point de rencontre, entre les défenseurs de Messolongui et les soldats grecs qui venaient de dehors à leur secours, on avait fixé et le couvent en question de St. Syméon.

